

№ 2/1993 Зводу законів

ПОСТАНОВА Президії Чеською Національної Ради

від 16 грудня 1992 р.

про проголошення ХАРТІЇ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД частиною конституційного порядку Чеської Республіки

У редакції: закону № 162/1998 Зводу законів

У редакції: закону № 295/2021 Зводу законів

Президія Чеської національної Ради постановила наступне:

Президія Чеської Національної Ради проголосує ХАРТІЮ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД частиною конституційного порядку Чеської Республіки.

Угде, підпис

ХАРТІЯ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД

Федеральні збори, на підставі пропозицій Чеської національної ради та Словацької національної ради, визнаючи непорушність природніх прав людини, прав громадянина і верховенство закону, базуючись на загально визнаних цінностях людства, демократичних і самоврядних традиціях наших народів, пам'ятаючи про гіркий досвід часів, коли права людини та основні свободи пригнічувалися на нашій батьківщині, покладаючи надію на забезпечення цих прав спільними зусиллями всіх вільних народів, виходячи з прав чеського та словацького народу на самовизначення, усвідомлюючи свою частку відповідальності перед прийдешніми поколіннями за долі життів на Землі, та висловлюючи волю до того, щоб Чеська і Словацька Федеративна Республіка гідно увійшла до числа держав, які поважають ці цінності, прийняли цю Хартію основних прав і свобод:

ЧАСТИНА ПЕРША

Загальні положення

Стаття 1

Всі люди є вільні і рівні в гідності та правах. Основні права та свободи є невід'ємними, невідчужуваними, не мають строків давності та не можуть бути скасовані.

Стаття 2

(1) Держава заснована на демократичних цінностях і не може бути прив'язана ані до виняткової ідеології, ані до віросповідання.

(2) Державну владу можна здійснювати тільки у випадках і в межах, визначених законом, і в порядку, передбаченому законом.

(3) Кожен може робити те, що не заборонено законом; і ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законом.

Стаття 3

(1) Основні права та свободи гарантуються всім незалежно від статі, раси, кольору шкіри, мови, віри та релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, приналежності до національної або етнічної меншості, майнового, родового чи іншого становища.

(2) Кожен має право вільно визначати свою національність. Забороняється будь-яким чином впливати на цей вибір, так само як і застосовувати будь-які форми примусу до зречення національної ідентичності.

(3) Ніхто не може бути обмежений в своїх правах лише за відстоювання своїх основних прав і свобод.

Стаття 4

(1) Обов'язки можуть укладатися тільки на підставі закону, в його межах і лише за умови дотримання основних прав і свобод.

(2) Межі основних прав і свобод можуть бути встановлені тільки законом, і при дотриманні умов, визначених Хартією основних прав і свобод (надалі — «Хартія»).

(3) Будь-яке встановлене законом обмеження основних прав і свобод повинно діяти однаково для всіх випадків, які відповідають зазначеним умовам.

(4) При застосуванні положень про межі основних прав і свобод необхідно дотримуватися їхньої сутності і значення. Зазначені обмеження можуть здійснюватися тільки в цілях, для яких вони були встановлені.

ЧАСТИНА ДРУГА

Права людини та основні свободи

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ

Основні права та свободи людини

Стаття 5

Кожна людина здатна мати права.

Стаття 6

(1) Кожен має право на життя. Життя людини варте захисту ще до її народження.

(2) Ніхто не може бути позбавлений життя.

(3) Смертна кара заборонена.

(4) Порушенням прав згідно з цією статтею не є, якщо когось позбавлено життя у зв'язку з діянням, яке за законом не є кримінальною дією. Право захищати своє життя чи життя іншої людини, навіть зі зброєю, гарантується на умовах, передбачених законом.

Стаття 7

(1) Гарантується недоторканність особи та її особистого життя. Обмеження допускаються тільки у випадках, передбачених законом.

(2) Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або принизливому поводженню чи покаранню.

Стаття 8

(1) Особиста свобода гарантується.

(2) Ніхто не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності або бути позбавлений волі інакше, ніж на підставах і в порядку, визначених законом. Ніхто не може бути позбавлений волі лише на підставі неспроможності виконання договірного зобов'язання.

(3) Особа, яка обвинувачується або підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, може бути затримана лише у випадках, передбачених законом. Затримана особа повинна бути негайно ознайомлена з підставами затримання, допитана і до 48 годин звільнена або передана до суду. Суддя протягом 24 годин повинен допитати затриману особу та винести рішення про взяття її під варту або звільнення.

(4) Особа, обвинувачена у вчиненні кримінального правопорушення, може бути заарештована лише на підставі ордеру, виданого суддею у письмовій формі із зазначенням підстав для арешту. Заарештована особа має бути доставлена до суду протягом 24 годин. Суддя має допитати заарештовану особу протягом 24 годин та винести рішення про взяття її під варту або звільнення.

(5) Ніхто не може бути взятий під варту інакше, ніж на підставах і протягом строку, встановлених законом, і тільки за рішенням суду.

(6) Законодавство визначає, у яких випадках особа може бути передана до медичного закладу чи утримуватися в ньому без її згоди. Про вжиття такого заходу протягом 24 годин має бути повідомлено суд, який протягом 7 днів має прийняти рішення про передачу в медичний заклад.

Стаття 9

(1) Ніхто не може бути примушений до праці чи служби.

(2) Положення пункту 1 не поширюються на:

- a) роботи, які покладаються законом на осіб, що відбувають покарання у виді позбавлення волі або інше покарання, яке замінює позбавлення волі,
- b) військову службу або іншу службу, встановлену законом замість обов'язкової військової служби,
- c) службу, передбачену законодавством, у випадках стихійних лих, катастроф чи іншої небезпеки, яка загрожує життю чи здоров'ю людини, або може завдати значної шкоди матеріальним цінностям,
- d) діяльність, встановлену законом, з метою охорони життя, здоров'я або прав інших осіб.

Стаття 10

- (1) Кожен має право на повагу до своєї людської гідності, особистої честі, репутації а також на захист свого імені.
- (2) Кожен має право на захист від будь-якого незаконного втручання в його особисте та сімейне життя.
- (3) Кожен має право на захист від несанкціонованого збирання, розголошення чи іншого неправомірного використання персональних даних.

Стаття 11

- (1) Кожен має право на володіння власністю. Право власності кожного власника має однаковий законний зміст і захист. Спадкування гарантується.
- (2) Законодавство визначає, яке майно, необхідне для забезпечення потреб усього суспільства, розвитку національної економіки та суспільного добробуту, може належати виключно державі, муніципалітету або визначеним юридичним особам; законом також може бути передбачено, що окремі об'єкти власності можуть належати виключно громадянам або юридичним особам з місцезнаходженням на території Чеської і Словацької Федеративної Республіки.
- (3) Право власності тягне за собою зобов'язання. Воно не може бути використане з метою заподіяння шкоди правам інших осіб або всупереч охоронюваним законом суспільним інтересам. Здійснення права власності не повинно завдавати шкоди здоров'ю людей, природі або навколишньому середовищу понад норм, встановлених законом.
- (4) Примусове відчуження або інше примусове обмеження права власності допускається в інтересах суспільства, на підставі закону і за умови надання компенсації.
- (5) Податки та збори стягуються лише на підставі закону.

Стаття 12

- (1) Житло особи є недоторканим. Не допускається проникнення до нього без дозволу особи, яка в ньому проживає.
- (2) Обшук житла може бути проведений лише в рамках кримінального провадження відповідно до ордеру на обшук, виданого суддею в письмовій формі із зазначенням підстав такого обшуку. Порядок проведення обшуку житла визначається законом.
- (3) Інші посягання на недоторканність житла можуть допускатися законом лише у випадку, якщо вони є необхідними в демократичному суспільстві для захисту життя чи здоров'я осіб, для захисту прав і свобод інших осіб або для запобігання серйозній загрозі суспільній безпеці та порядку. Якщо житло використовується також для здійснення підприємницької або іншої господарської діяльності, закон також може допускати такі посягання, якщо вони є необхідними для виконання обов'язків органів державного управління.

Стаття 13

Ніхто не має права порушувати таємницю листування, таємницю інших документів чи записів, що перебувають у приватному володінні або передаються поштою чи іншим способом, за винятком випадків і способом, встановлених законом. Так само гарантується таємниця повідомлень, що передаються по телефону, телеграфу або за допомогою інших подібних пристроїв.

Стаття 14

- (1) Гарантується свобода пересування і вибору місця проживання.
- (2) Кожен, хто законно перебуває на території Чеської і Словацької Федеративної Республіки, має право вільно її залишити.
- (3) Ці свободи можуть бути обмежені законом, якщо це необхідно для безпеки держави, підтримання громадського порядку, охорони здоров'я або захисту прав і свобод інших осіб, а на визначених територіях з метою охорони природи.

(4) Кожен громадянин може вільно в'їжджати на територію Чеської і Словацької Федеративної Республіки. Жоден громадянин не може бути примушений залишити свою батьківщину.

(5) Іноземець може бути депортований лише у випадках, встановлених законом.

Стаття 15

(1) Гарантується свобода думки, совісті і релігійних переконань. Кожен має право змінити свою релігію або віру або не сповідати жодну релігію.

(2) Гарантується свобода наукових досліджень і художньої творчості.

(3) Ніхто не може бути примушений до несення військової служби, якщо це суперечить його совісті або релігійним переконанням. Деталі визначаються законом.

Стаття 16

(1) Кожен має право вільно сповідувати свою релігію або віру індивідуально або спільно з іншими особами, приватно або публічно, шляхом здійснення богослужіння, проповідування, виконання релігійних або ритуальних обрядів.

(2) Церкви та релігійні громади самостійно керують своїми справами, зокрема, утворюють свої органи і призначають духовенство, а також засновують релігійні ордени та інші церковні установи, незалежно від органів державної влади.

(3) Умови, за яких у державних школах може викладатися релігієзнавство, визначаються законом.

(4) Здійснення цих прав може бути обмежене законом у разі вжиття заходів, необхідних у демократичному суспільстві для захисту громадської безпеки і порядку, здоров'я і моралі або прав і свобод інших осіб.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ

Політичні права

Стаття 17

(1) Свобода слова та право на інформацію гарантуються.

(2) Кожен має право висловлювати свою думку усно, письмово, у пресі, за допомогою зображень або іншим способом, а також вільно збирати, отримувати й поширювати ідеї та інформацію, незалежно від державних кордонів.

(3) Цензура не допускається.

(4) Свобода слова та право збирати й розповсюджувати інформацію можуть бути обмежені законом, якщо такі заходи необхідні в демократичному суспільстві для захисту прав і свобод інших осіб, безпеки держави, громадської безпеки, здоров'я та моралі населення.

(5) Державні органи та органи територіального самоврядування зобов'язані відповідним чином надавати інформацію про свою діяльність. Умови та порядок надання інформації визначаються законом.

Стаття 18

(1) Право на звернення гарантується; кожен має право в питаннях, що становлять суспільний або інший загальний інтерес, особисто або разом з іншими особами звернутися до органів державної влади та органів територіального самоврядування із заявами, пропозиціями та скаргами.

(2) Звернення не повинні порушувати принцип незалежності суду.

(3) Звернення не можуть використовуватися з метою закликів до порушення основних прав і свобод, гарантованих цією Хартією.

Стаття 19

(1) Право на мирні зібрання гарантується.

(2) Це право може бути обмежене законом у разі проведення зібрань у громадських місцях задля вжиття заходів, без яких у демократичному суспільстві неможливо забезпечити захист прав і свобод інших осіб, громадського порядку, здоров'я, моралі, майна або забезпечення безпеки держави. Однак право на зібрання не може бути обумовлено дозволом органу державної влади та управління.

Стаття 20

(1) Право на свободу об'єднання гарантується. Кожен має право спільно з іншими особами об'єднуватися у союзи, товариства та інші об'єднання.

(2) Громадяни також мають право створювати політичні партії і політичні рухи та об'єднуватися в них.

(3) Здійснення цих прав може бути обмежене лише у встановлених законом випадках, якщо це пов'язано із заходами, необхідними в демократичному суспільстві для забезпечення безпеки держави, охорону громадської безпеки та громадського порядку, запобігання злочинам або захисту прав і свобод інших осіб.

(4) Політичні партії і політичні рухи, а також інші об'єднання відокремлені від держави.

Стаття 21

(1) Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами безпосередньо або шляхом вільних виборів своїх представників.

(2) Вибори повинні проводитися у строки, що не перевищують передбачені законом строки проведення чергових виборів.

(3) Виборче право є загальним, рівним і здійснюється шляхом таємного голосування. Умови здійснення виборчого права встановлюються законом.

(4) Громадяни мають рівний доступ до будь-яких виборних та інших державних посад.

Стаття 22

Будь-які законодавчі положення, що стосуються політичних прав і свобод, а також їхня інтерпретація і застосування повинні забезпечувати та захищати вільну конкуренцію політичних сил у демократичному суспільстві.

Стаття 23

Громадяни мають право чинити опір кожному, хто зазіхає на демократичний порядок прав людини та основних свобод, визначених цією Хартією, якщо дії конституційних органів або ефективне використання правових засобів не є можливими.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

Права національних та етнічних меншин

Стаття 24

Належність до національної чи етнічної меншини не повинна нікому завдавати шкоди.

Стаття 25

(1) Громадянам, які належать до національних або етнічних меншин, гарантується всебічний розвиток, зокрема право розвивати спільно з іншими представниками меншини свою культуру, право поширювати і отримувати інформацію рідною мовою, право на об'єднання в національні асоціації. Детальні положення визначаються законом.

(2) Громадянам, які належать до національних та етнічних меншин, за встановлених законом умов гарантується також

- a) право навчатися рідною мовою,
- b) право використовувати рідну мову у відносинах з посадовими особами,
- c) право брати участь у вирішенні питань, що стосуються національних та етнічних меншин.

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

Економічні, соціальні та культурні права

Стаття 26

(1) Кожен має право на вільний вибір професії і на підготовку до неї, а також право займатися підприємницькою та іншою господарською діяльністю.

(2) Законодавство може встановлювати умови та обмеження щодо права здійснювати певну професійну діяльність або інші види діяльності.

(3) Кожен має право заробляти собі на життя працею. Громадян, які не з власної вини не можуть скористатися цим правом, держава в належному обсязі матеріально забезпечує; умови надання забезпечення визначаються законом.

(4) Для іноземців законодавством можуть визначатися інші правила.

Стаття 27

(1) Кожен має право вільно об'єднуватися з іншими особами для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

(2) Професійні спілки створюються незалежно від держави. Не допускається обмеження кількості профспілкових організацій, а також надання переваг будь-якій з них на окремому підприємстві чи в окремій галузі.

(3) Діяльність профспілкових організацій, а також утворення і діяльність аналогічних об'єднань для захисту економічних і соціальних інтересів може бути обмежена законом у разі вжиття заходів, необхідних у демократичному суспільстві для захисту безпеки держави, громадського порядку або прав і свобод інших осіб.

(4) Право на страйк гарантується на умовах, передбачених законом; це право не поширюється на суддів, прокурорів, військовослужбовців Збройних Сил або співробітників правоохоронних органів.

Стаття 28

Працівники мають право на справедливу винагороду за працю та на задовільні умови праці. Детальні положення визначаються законом.

Стаття 29

(1) Жінки, молодь та люди з інвалідністю мають право на особливий рівень захисту охорони здоров'я на робочому місці та особливі умови праці.

(2) Молодь та люди з інвалідністю мають право на особливий захист у трудових відносинах і сприяння у професійному навчанні.

(3) Деталі визначаються законом.

Стаття 30

(1) Громадяни мають право на належне матеріальне забезпечення в старості, в період непрацездатності, а також у разі втрати годувальника.

(2) Кожен, хто знаходиться у скрутному матеріальному становищі, має право на допомогу, що дозволить забезпечити базовий рівень життя.

(3) Деталі визначаються законом.

Стаття 31

Кожен має право на охорону свого здоров'я. Громадяни мають право на основі державного страхування на безкоштовну медичну допомогу та медичне обслуговування на умовах, передбачених законом.

Стаття 32

(1) Батьківський статус і сім'я охороняються законом. Гарантується особливий захист дітей і молоді.

(2) Вагітним жінкам гарантується особливе піклування, захист у трудових відносинах і належний захист здоров'я.

(3) Діти, народжені у шлюбі, та позашлюбні діти мають однакові права.

(4) Батьки мають право піклуватися про своїх дітей і виховувати їх; діти мають право на батьківське виховання та піклування. Батьківські права можуть бути обмежені, а неповнолітні діти можуть бути відібрані від батьків всупереч їх волі лише за рішенням суду на підставі закону.

(5) Батьки, які виховують дітей, мають право на допомогу від держави.

(6) Детальні положення визначаються законом.

Стаття 33

(1) Кожен має право на освіту. Відвідування школи є обов'язковим протягом строку, встановленого законом.

(2) Громадяни мають право на безкоштовну початкову і середню шкільну освіту, а також, залежно від здібностей конкретного громадянина і можливостей суспільства, на вищу освіту.

(3) Створення недержавних шкіл і навчання в них допускається тільки на умовах, встановлених законом; навчання в таких школах може здійснюватися на платній основі.

(4) Умови, за яких громадяни мають право на допомогу держави під час навчання, встановлюються законом.

Стаття 34

- (1) Право на результати своєї творчої, інтелектуальної діяльності охороняється законом.
- (2) Право на доступ до культурних благ гарантується на умовах, визначених законом.

Стаття 35

- (1) Кожен має право на сприятливе довкілля.
- (2) Кожен має право своєчасно отримувати повну інформацію про стан довкілля та природних ресурсів.
- (3) При здійсненні своїх прав ніхто не може створювати загрозу або завдавати шкоди навколишньому середовищу, природним ресурсам, розмаїттю тваринного та рослинного світу та культурним пам'яткам понад встановлені законом межі.

ЧАСТИНА П'ЯТА

Право на судовий та інший правовий захист

Стаття 36

- (1) Кожен може в установленому порядку відстоювати свої права в незалежному та неупередженому суді, а у визначених законом випадках і в іншому органі.
- (2) Якщо законом не передбачено інше, особа, яка вважає, що рішенням органу влади порушено її права, може звернутися до суду для оскарження законності цього рішення. Водночас з компетенції суду не можна вилучити розгляд оскаржених рішень, що стосуються основних прав і свобод, передбачених Хартією.
- (3) Кожен має право на відшкодування збитків, завданих йому незаконним рішенням суду, інших державних органів чи органів влади або внаслідок неправильного виконання офіційної процедури.
- (4) Умови та детальні положення щодо цього права встановлюються законом.

Стаття 37

- (1) Кожна особа має право відмовитися давати свідчення, якщо такі свідчення проти неї чи близьких їй людей можуть стати підставою для притягнення до кримінальної відповідальності.
- (2) Кожен має право на правову допомогу під час розгляду справи в суді, інших державних органах чи органах державного управління, із самого початку розгляду справи.
- (3) Усі сторони такої справи є рівними.
- (4) Хто стверджує, що не володіє мовою, якою ведеться розгляд справи, має право на перекладача.

Стаття 38

- (1) Ніхто не може бути позбавлений права на розгляд своєї справи законним суддею. Юрисдикція суду та підсудність судді визначаються законом.
- (2) Кожен має право на те, щоб його справа була розглянута публічно, без зайвої затримки і в його присутності, а також право висловити свою думку щодо всіх долучених до справи доказів. Публічність розгляду справ може бути виключена лише у випадках, встановлених законом.

Стаття 39

Тільки законом може бути визначено, які діяння є злочином і які покарання або інші обмеження правового чи майнового характеру можуть бути застосовані за їх вчинення.

Стаття 40

- (1) Тільки суд виносить рішення про вину у вчиненні кримінального правопорушення та покарання.
- (2) Особа, щодо якої порушено кримінальну справу, вважається невинуватою, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним рішенням суду, що вступило в силу.
- (3) Обвинувачений має право на надання йому часу та можливості для підготовки до захисту та можливість захищати себе особисто або із залученням адвоката. Якщо обвинувачений не вибере собі адвоката самостійно, хоча закон зобов'язує його мати адвоката, суд призначає йому адвоката. Закон встановлює випадки, в яких обвинувачений має право користуватися правовою допомогою адвоката безоплатно.

(4) Обвинувачений має право відмовитися давати свідчення; за жодних обставин він не може бути позбавлений цього права.

(5) Ніхто не може бути притягнутий до кримінальної відповідальності у зв'язку за діяння, за яке він уже був законно засуджений або виправданий. Цей принцип не виключає застосування надзвичайних процедур правового захисту відповідно до закону.

(6) Караність діяння визначається, а покарання призначається відповідно до закону, що діяв під час вчинення діяння. Закон, прийнятий пізніше, застосовується, якщо він більш сприятливий для особи, яка вчинила злочин.

ЧАСТИНА ШОСТА

Спільні положення

Стаття 41

(1) Права, зазначені в статті 26, статті 27, п. 4, статтях 28-31, пунктах 1 і 3 статті 32, статті 33 і статті 35 цієї Хартії, можуть бути реалізовані тільки в межах законів, що імплементують ці положення.

(2) При посиланні в цій Хартії на закон мається на увазі закон, прийнятий Федеральними зборами, якщо тільки в результаті конституційного розмежування законодавчих повноважень такі питання не регулюються законами, прийнятими національними радами.

Стаття 42

(1) У всіх випадках, коли в цій Хартії вживається термін «громадянин», мається на увазі громадянин Чеської і Словацької Федеративної Республіки.

(2) В Чеській і Словацькій Федеративній Республіці іноземці користуються правами людини і основними свободами, гарантованими цією Хартією, за винятком випадків, коли такі права та свободи прямо поширюються тільки на громадян.

(3) У всіх випадках, коли в чинних правових актах вживається термін «громадянин», мається на увазі будь-яка людина, якщо йдеться про основні права та свободи, які ця Хартія визнає, незалежно від її громадянства.

Стаття 43

Чеська і Словацька Федеративна Республіка надає притулок іноземцям, яких переслідують за відстоювання своїх політичних прав і свобод. У притулку може бути відмовлено особі, яка діяла всупереч основним правам і свободам людини.

Стаття 44

Закон може обмежувати право суддів і прокурорів займатися підприємницькою та іншою економічною діяльністю та право, зазначене у п. 2 статті 20; службовцям органів державної адміністрації та місцевого самоврядування у визначених функціях також право, зазначене у п. 4 статті 27; службовцям органів безпеки та збройних сил також права, згадані в статтях 18, 19 та п. 1-3 ст. 27, якщо вони пов'язані з виконанням службових обов'язків. Для осіб, професії яких безпосередньо пов'язані з охороною життя та здоров'я, законом може бути встановлене обмеження права на страйк.